12.11.2024

Kirkon Ulkomaanavun lausunto ulkoasiainvaliokunnalle asiasta VNS 4/2024 vp Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko

Kirkon Ulkomaanapu kiittää mahdollisuudesta lausua ulkoasiainvaliokunnalle kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteosta (VNS 4/2024 vp). Toivomme, että valiokunta kiinnittää lausunnossaan huomioita erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

- Pandemian jäljet, ilmastokriisin ja luontokadon kiihtyminen, konfliktien lisääntyminen ja globaali elinkustannuskriisi lisäävät köyhyyttä ja epävakautta Euroopan lähialueilla. ”Monikriisi” vaikuttaa myös Suomeen ja vaatii panostuksia kansainvälisiin ratkaisuihin.

- Vuonna 2025 Suomen varsinaisen kehitysyhteistyön rahoitus on lähes 50 % matalampi kuin 10 vuotta sitten, ennen isojen leikkausten alkua. Suomen kehityspoliittinen läsnäolo maailmalla ja kansainvälisissä järjestöissä on kaventunut merkittävästi.

- Suomen kehitysyhteistyö kapenee ja työn painopiste siirtyy pois köyhyyden vähentämisestä ja vähiten kehittyneiden LDC-maiden tukemisesta – juuri nämä maat ovat kaikkein haavoittuvimpia myös ilmastokriisin seurauksille.

- Kauppapolitiikka ja kehityspolitiikka halutaan tuoda yhteen, mutta kauppapolitiikkaa ei selonteossa käsitellä kestävän kehityksen näkökulmasta. On tärkeää kiinnittää huomiota kehittyvien maiden aseman vahvistamiseen ja kestävän kehityksen edistämiseen johdonmukaisesti kaikilla politiikanlohkoilla.

- Kehitysyhteistyön ehdollistaminen omien kansalaisten vastaanottamiselle ja kansainvälisen sääntöperustaisen järjestelmän tukemiselle on selonteossa edelleen linjattu hyvin epämääräisesti ja vaikeuttaa esimerkiksi järjestöjen työn suunnittelua.

- Suomi on onnistuneesti nostanut koulutuksen kehitysyhteistyön painopisteeksi ja on myönteistä, että tämä työ jatkuu. Laadukas koulutus on avainasemassa muiden kehitystavoitteiden saavuttamisessa. Koulutus kriiseissä ja osana Suomen antamaa humanitaarista apua ei kuitenkaan näy selonteossa. Ilmastokriisi ja konfliktien lisääntyminen tarkoittavat, että tarve koulutukselle kriisitilanteissa (Education in Emergencies) kasvaa.

- Pakolaisuutta käsitellään selonteossa ainoastaan kotimaahan paluun näkökulmasta ja teksti on linkittynyt vahvasti Suomen kehitysrahoituksen ehdollistamiseen. Koulutus on yksi keskeisimpiä palveluita, joita pakolaiset tarvitsevat ja pakolaisten integrointia kansallisiin koulutusjärjestelmiin pidetään ensisijaisena kestävänä ratkaisuna.

- Suomen on tärkeää jatkaa keskeisten kansainvälisten koulutusaloitteiden, erityisesti Global Partnership for Educationin (GPE) ja kriisikoulutukseen keskittyvän Education Cannot Wait (ECW) -rahastojen sekä EU:n vahvan koulutusroolin tukemista.

- Globaalikasvatus, rauhankasvatus ja kehitysviestintä tärkeitä oikeudenmukaisen ja kestävän tulevaisuuden rakentamisessa – Suomen on syytä tukea globaalikasvatusta myös jatkossa.

Globaali monikriisi edellyttää kansainvälisiä ratkaisuja

Monella mittarilla katsottuna maailmaa on viime vuosikymmenten aikana rakennettu parempaan suuntaan. Taloudellinen kehitys, panostukset julkisiin palveluihin ja osaltaan myös kehitysyhteistyö ovat onnistuneet. Äärimmäinen köyhyys on puolittunut, useampi tyttö käy koulua ja lapsikuolleisuus on vähentynyt.

Pitkä myönteisen inhimillisen kehityksen kausi näyttää kuitenkin päättyvän. **Pandemian jäljet, ilmastokriisin kiihtyminen ja Venäjän hyökkäyssodan vaikutukset lisäävät köyhyyttä ja epävakautta ympäri maailmaa – erityisesti Euroopan ympärillä.**

- Kestävän kehityksen SDG-tavoitteista vain 15 % ollaan saavuttamassa 2030 mennessä.
- 300 miljoonaa ihmistä tarvitsee humanitaarista apua tämän vuoden aikana.
- Ennätysmäärä ihmisiä (110 milj.) on joutunut pakenemaan kodistaan.
- Aseellisten konfliktien määrä maailmalla on kasvussa ja geopoliittiset jännitteet kasvavat.
- Ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit osuvat pahimmin muutenkin hauraisiin, matalan tulotason maihin (kuva).

INFORM Climate Change -työkalu kertoo ilmastoriskeistä. Tumman punaiseksi merkityt valtiot ovat suurimmassa vaarassa.

Monikriisiin vastaaminen edellyttää kansainvälisiä ratkaisuja, poliittista yhteistyötä ja investointeja. **Selonteon tavoitteena on rakentaa tasavertaisia kumppanuuksia kehittyvien maiden kanssa. Tämä on oikea ja tärkeä linjaus.**

Vaarana Suomen kehitysyhteistyön kaventuminen

Suuret leikkaukset kehitysrahoitukseen tämän hallituskauden aikana kaventavat väistämättä Suomen kehityspolitiikkaa. **Suomen varsinaisen kehitysyhteistyön rahoitus tulee olemaan hallituskauden päättyessä jo 50 % matalampi kuin 10 vuotta sitten, ennen isojen leikkausten alkua. Suomen kehityspoliittinen läsnäolo maailmalla ja kansainvälisissä järjestöissä on kaventunut merkittävästi.**

Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön **selonteon myötä vaarana on myös kehitysyhteistyön sisällöllinen kaventuminen.** Selonteon tiivistelmä on selväsanainen:

”Tavoitteena on tukea paremmin Suomen kaupallis-taloudellisia intressejä kehittyvillä markkinoilla ja lisätä maiden taloudellista riippumattomuutta vahvistamalla kehittyvien maiden vastuuta kehityksestään.”

Kehitysyhteistyön kansainväliset sitoumukset lähtevät siitä, että kehitysyhteistyön tavoitteena on köyhyyden vähentäminen. Tätä selonteossa ei kirjata lainkaan. Toisaalta selonteko toteaa: ”Kehitysyhteistyön päämäärät perustuvat edelleen kestävän kehityksen tavoitteisiin.”

➔ **Toivomme, että ulkoasiainvaliokunta lausunnossaan korostaa köyhyyden vähentämisen ja kestävän kehityksen edistämisen ensisijaisuutta kehitysyhteistyössä ja kehitysrahoituksen kohdentamisessa.**

Kaupallisen yhteistyön ensisijaisuus siirtänee kehitysrahoitusta pois köyhimmistä ja vähiten kehittyneistä LDC-maista ja haurailta alueilta. Jo hallituksen 2024 budjettiesityksestä poistettiin köyhimpien maiden rahoitusosuutta ja kansainvälisten sitoumusten mukaista 0,2 % BTKL-osuuden kohdentamista LDC-maille kuvaava indikaattori. Samaan aikaan esimerkiksi ilmastokriisin seuraukset osuvat pahimmin juuri näihin maihin. Maailman ilmatieteen järjestön WMO:n tuoreen

State of the Climate in Africa 2023 -raportin mukaan keskimäärin Afrikan maat menettävät 2–5 % bruttokansantuotteestaan, ja monet ohjaavat jopa 9 % budjeteistaan ilmastonmuutoksen aiheuttamiin ääri-ilmiöihin vastaamiseen.

➔ **Toivomme, että ulkoasiainvaliokunta lausunnossaan korostaa vähiten kehittyneiden ja hauraiden LDC-maiden tukemisen tärkeyttä.**

Kehitysyhteistyön ehdollistaminen

Kehitysyhteistyön ehdollistaminen omien kansalaisten vastaanottamiselle ja kansainvälisen sääntöperustaisen järjestelmän tukemiselle on selonteossa edelleen linjattu hyvin epämääräisesti ja vaikeuttaa esimerkiksi järjestöjen työn suunnittelua.

Suomi on neuvotellut Somalian kanssa palautussopimuksesta – toistaiseksi tuloksetta. Ulkoasiainvaliokunnan olisi hyvä osaltaan ottaa kantaa siihen, tukeeko valiokunta Somalian kehitysyhteistyön lakkauttamista, jos sopimusta ei synny. Samalla järjestöjen näkökulmasta olisi tärkeää ymmärtää, kuuluuko Somalia jatkossa maihin, joissa myöskään järjestöjen toimintaa ei tueta.

Toistaiseksi hallitus ei ole ottanut kantaa siihen, mitkä maat eivät täytä Suomen ehdollistamiskriteereitä ja toisaalta, voivatko järjestöt jatkaa toimintaansa Suomen tuella myös niissä maissa, jotka eivät kriteereitä täytä.

Samalla haluamme muistuttaa, että juuri kansalaisyhteiskunnan rooli voi olla niissä ongelmallisina pidetyissäkin maissa merkittävä. Esimerkiksi Keski-Afrikan tasavallassa Ranskan valtio on halunnut tukea merkittävällä tavalla KUA:n toimintaa. Ranska palasi vastikään maahan sen jälkeen, kun ensin pari vuotta sitten jäädytti kaiken apunsa maan liiallisen Venäjä-mielisyyden vuoksi. Vetäytyminen ei padonnut Venäjän vaikutusvaltaa.

Kehitysyhteistyön koulutuspainopiste jatkuu

> *”Ongelmat koulutukseen ja työelämään pääsemisessä sekä terveydenhuollossa voivat lisätä erityisesti nuorten näköalattomuutta, epätasa-arvon kokemusta ja valtioiden sisäistä epävakautta sekä luoda kasvualustaa väkivaltaiselle ekstremismille ja terrorismille.”*
> – Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko

> *”Yhteiskunnallinen kehitys ja talouskasvu edellyttävät väestön koulutustason nostamista kehittyvissä maissa. Koulutuksen on oltava laadukasta ja kaikkien saavutettavissa. Koulutus on investointi tulevaisuuteen. Koulutettua työvoimaa tarvitaan yritystoiminnan rakentamiseksi ja investointien houkuttelemiseksi.”*
> – Valtioneuvoston Kansainvälisten taloussuhteiden ja kehitysyhteistyön selonteko

Laadukas inklusiivinen koulutus on perusedellytys niin köyhyyden vähentämiselle, työpaikkojen luomiselle, talouskasvulle, tasa-arvolle, vakaille demokratioille kuin ilmastonmuutoksen torjumiselle. Siksi meidän on satsattava koulutukseen, joka tavoittaa kaikki lapset ja nuoret – myös tytöt ja nuoret naiset sekä haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret, erityisesti vammaiset ja kotoaan paenneet Yksikään YK:n kestävän kehityksen tavoite ei toteudu ilman koulutusta. Kerran saatua koulutusta mikään sota tai kriisi ei voi ottaa pois.

Koulutus kuuluu niihin teemoihin, joissa Suomella on erityistä osaamista ja annettavaa. **Suomi on onnistuneesti nostanut koulutuksen kehitysyhteistyön painopisteeksi ja on myönteistä, että tämä työ jatkuu.**

Selonteon kuvaus Suomen kehitysyhteistyön koulutuspainopisteestä on kuitenkin jossain määrin kapea ja esiin nostetut toimenpiteet vastaavat vain pientä osaa toiminnan kentästä. Esimerkiksi Unicefin innovaatiotoiminnan tukeminen mainitaan, muttei keskeisiä koulutusrahastoja Global Partnership for Educationia (GPE) ja Education Cannot Waitia (ECW).

Globaali koulutuksen kriisi edellyttää kansainvälisiä ratkaisuja

Monella mittarilla katsottuna maailmaa on viime vuosikymmenten aikana rakennettu parempaan suuntaan. Taloudellinen kehitys, panostukset julkisiin palveluihin ja osaltaan myös kehitysyhteistyö ovat onnistuneet. Äärimmäinen köyhyys on puolittunut, useampi tyttö käy koulua ja lapsikuolleisuus on vähentynyt.

Pitkä myönteisen inhimillisen kehityksen kausi näyttää kuitenkin päättyvän. **Pandemian jäljet, ilmastokriisin kiihtyminen, konfliktien lisääntyminen ja talouskriisi lisäävät köyhyyttä ja epävakautta ympäri maailmaa – erityisesti Euroopan ympärillä. Samalla kriisit uhkaavat oppimista.**

Globaaleista kestävän kehityksen SDG-tavoitteista sovittiin 2015. Nyt puolivälin tarkastelun kohdalla tavoitteiden saavuttamisesta ollaan kaukana, mutta loppukiriin on vielä aikaa. Ellei edistystä onnistuta kiihdyttämään, edelleen vuonna 2030 yli 80 miljoonaa lasta ei käy koulua ja 300 miljoonaa koulua käyvää lasta ei opi perustaitoja. Erityisesti koronapandemialla oli iso negatiivinen vaikutus oppimiseen.

- Matalan- ja keskitulon maissa 10-vuotiaista koululaisista 70 % ei pysty lukemaan yksinkertaista tekstiä.
- 224 miljoonaa kriisi- ja konfliktialueilla elävää lasta ja nuorta tarvitsee tukea koulutukseen.
- Vuoteen 2030 mennessä tarvitaan 44 miljoonaa uutta opettajaa – suurin tarve on Saharan eteläpuolisessa Afrikassa.
- Kehittyvien maiden paheneva velkakriisi uhkaa investointeja koulutukseen.

➔ **Toivomme, että ulkoasiainvaliokunta lausunnossaan korostaa koulutuksen tukemisen tärkeyttä köyhyyden vähentämisen ja kestävän kehityksen edistämisen näkökulmasta.**

Koulutuksen merkitys kriiseissä kasvaa lisääntyvien konfliktien ja ilmastokriisin myötä

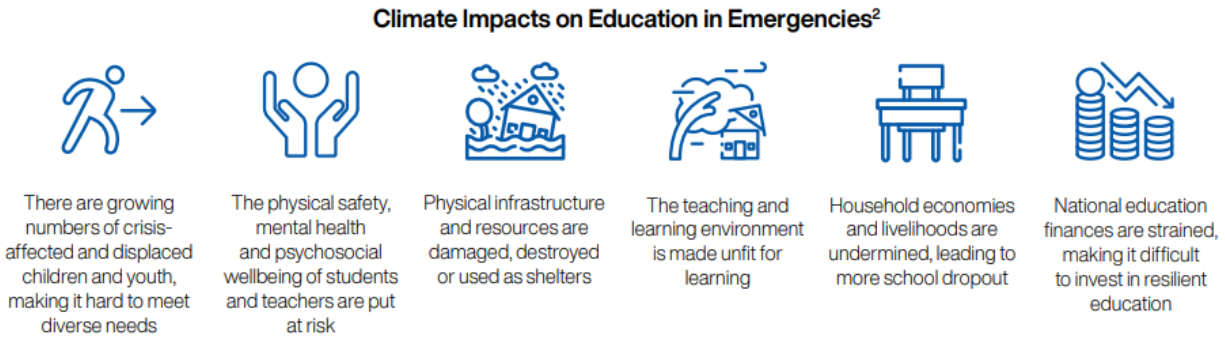
Ilmastokriisi ja konfliktien lisääntyminen tarkoittavat, että tarve koulutukselle kriisitilanteissa (Education in Emergencies) kasvaa. Koulutus kriiseissä ja osana Suomen antamaa humanitaarista apua ei kuitenkaan näy selonteossa.

Koulutuspainopistettä pitäisi vahvistaa myös osana Suomen antamaa humanitaarista apua – tämä osa koulutuksen edistämiseen sitoutumista on toistaiseksi ollut häilyvää. Lapsille koulut ovat turvallisia tiloja, jotka tukevat heidän kokonaisvaltaista kehitystään ja hyvinvointiaan, kun heidän ympäristöään koettelevat kriisit ja katastrofit. 224 miljoonaa kriisialueilla elävää lasta ja nuorta tarvitsee tukea koulutukseen. On välttämätöntä, ettei koulutus katkea kriiseistä, konflikteista tai pakolaisuudesta johtuen.

Pakolaisuutta käsitellään selonteossa ainoastaan kotimaahan paluun näkökulmasta ja teksti on linkittynyt vahvasti Suomen kehitysrahoituksen ehdollistamiseen. Suurin osa maailman 37,6 miljoonasta pakolaisesta asuu välittömissä naapurimaissa. Koulutus on yksi keskeisimpiä palveluita, joita pakolaiset tarvitsevat ja pakolaisten integrointia kansallisiin koulutusjärjestelmiin pidetään ensisijaisena kestävänä ratkaisuna. Ensisijaisten isäntämaiden tukea tai YK:n pakolaisjärjestön rahoitusta ei kuitenkaan mainita selonteossa lainkaan.

Ilmastokriisi on myös koulutuskriisi. Geneva Global Hub for Education in Emergencies on tarkastellut ilmastonmuutoksen vaikutuksia koulutukseen. Esiin nousevia ilmiöitä ovat muun

muassa sään ääri-ilmiöiden aiheuttama koulujen tuhoutuminen, ihmisten joutuminen jättämään kotiseutunsa tai kuumuuden aiheuttamat koulujen sulut.

➔ **Toivomme, että ulkoasiainvaliokunta lausunnossaan korostaa koulutuksen tärkeyttä sekä akuuteissa, että pitkittyneissä kriiseissä sekä pakolaistilanteissa. Koulutus kriiseissä korostuu ilmastokriisin koulutukselle aiheuttamien vahinkojen myötä, lisääntyvien konfliktien ja pakolaisuuden myötä.**

Tuki kansainvälisille koulutustoimijoille

Tärkeä osa Suomen kansainvälisen koulutuspolitiikan vahvistamista on ollut Suomen liittyminen mukaan keskeisiin koulutusta tukeviin rahastoihin Global Partnership for Educationiin (GPE) ja koulutukseen kriisitiltanteissa keskittyvään Education Cannot Waitiin (ECW). Nämä rahastot ovat myös keskeisiä foorumeita, joiden kautta Suomi voi vaikuttaa kokoaan suuremmin globaaliin koulutuspolitiikkaan.

Hallitus päätti 2023 lähes 8 miljoonan euron tuesta ECW:n uudelle strategiakaudelle 2023–2026. ECW:n rooli on tärkeä koska isoista tarpeista huolimatta vain pieni osa humanitaarisesta rahoituksesta ohjataan opetukseen ja koulutukseen.

Global Partnership for Education (GPE) on maailmanlaajuinen rahasto, jonka tarkoituksena on laajan eri koulutustoimijoiden välisen yhteistyön ja kumppanuuden kautta kehittää ja parantaa koulutusjärjestelmiä maailman köyhimmissä maissa. Suomi on valtiotasolla mukana GPE:ssä sekä rahoittajana, että maatason koordinaatiosta vastaavana tahona. Viimeisimmälle rahoituskaudelle 2021–2025 myönnetty tuki oli 25 miljoonaa euroa.

EU jäsenmaineen on maailman suurin koulutuksen kehitysyhteistyön rahoittaja. Komissaari Jutta Urpilaisen kaudella EU on lisännyt kehitysyhteistyön koulutuspainotusta merkittävällä tavalla. Suomen tulee pyrkiä varmistamaan, että myös jatkossa koulutus säilyy keskeisenä EU:n kansainvälisten kumppanuuksien prioriteettina.

➔ **Toivomme, että ulkoasianvaliokunta lausunnossaan korostaa, että Suomen on tärkeä jatkaa tukeaan kansainvälisille koulutusrahastoille. Erityisesti on valmistauduttava osallistumaan Global Partnership for Educationin (GPE) tulevaan rahoituskierrokseen.**
➔ **Uuden EU-komission aloittaessa Suomen on vaikutettava siihen, että koulutus säilyy unionin kehitysyhteistyön painopisteenä.**

Globaalikasvatus, rauhankasvatus ja kehitysviestintä tärkeitä oikeudenmukaisen ja kestävän tulevaisuuden rakentamisessa

On syytä tuoda esiin valtava huoli suomalaisten, erityisesti opettajien ja koululaisten, toimintaympäristöstä, jossa olisi tärkeää ymmärtää globaalin keskinäisriippuvuuden teemoja. On

huolestuttavaa, että kehitysviestintää ja globaalikasvatusta ei mainita selonteossa lainkaan. On erittäin valitettavaa, että aiemmista sitoumuksista huolimatta hallitus on kohdistanut leikkauksia nimenomaan globaalikasvatukseen.

2020-luvulla ratkaisut maiden ja mannerten rajat ylittäviin kriiseihin tulee löytää yhdessä. Kansalaisten – lasten, nuorten ja aikuisten – tulee saada tietoa omaa elinpiiriään laajemmasta maailmasta, eri näkemyksistä ja oppia luovimaan monimuotoisessa maailmassa, jotta heillä on tahto, tieto ja taito rakentaa globaalisti kestävä, oikeudenmukainen ja turvallinen tulevaisuus.

Suomi on sitoutunut YK:n agenda 2030:n mukaisiin kestävän kehityksen tavoitteisiin. Tavoitteessa 4.7. valtiot sitoutuvat varmistamaan ”*vuoteen 2030 mennessä, että kaikki oppijat saavat kestävän kehityksen edistämiseen tarvittavat tiedot ja taidot esimerkiksi kestävää kehitystä ja kestäviä elämäntapoja, ihmisoikeuksia, sukupuolten tasa-arvoa, rauhan ja väkivallattomuuden kulttuurin edistämistä, maailmankansalaisuutta, kulttuurien monimuotoisuuden sekä kulttuurin osuutta kestävässä kehityksessä arvostavan koulutuksen kautta.”* Kestävän kehityksen tavoitteen 4.7. ja lapsen tiedonsaantioikeuden edistämiseksi Suomessa opettajat ja oppilaat ovat saaneet erinomaista tukea kansalaisjärjestöjen ja ulkoministeriön viestinnästä ja opetusmateriaaleista.

- ➔ **Toivomme, että ulkoasiainvaliokunta vaatii keskustelua siitä, miten Suomessa varmistetaan ja tuetaan sitä, että lapset ja nuoret saavat jatkossakin tietoa kehityskysymyksistä ja globaaleista ilmiöistä, jotta tulevaisuuden tekijät ja päättäjät ovat valmiita ratkaisemaan globaaleja haasteita yhdessä.**

Kirkon Ulkomaanavun puolesta lisätietoja antaa:
vaikuttamistyön päällikkö Tapio Laakso, p. 050 536 3280, tapio.laakso@kua.fi